

Specima-pätevöitymiskoulutus – avain työmarkkinoille

Outi Pylkkä

Maahanmuuttajataustaisten opettajien pätevöityminen mahdollistaa sijoittumisen työmarkkinoille ja edistää sopeutumista uuteen kulttuuriin. Monikulttuurisuus oppilaitoksen arjessa tuo myös uutta osaamista niin opiskelijoille kuin opettajille.

Räätälöityä koulutusta

Jyväskylän ammattikorkeakoulu on järjestänyt Specima-pätevöitymiskoulutusta Suomessa asuville maahanmuuttajataustaisille opettajille vuodesta 2011. Koulutus kestää yhden lukuvuoden, ja se antaa opettajille yleisen pedagogisen pätevyyden. Opettajilla on Opetushallituksen antama rinnastamispäätös opettajan pätevyydestä omassa kotimaassaan, ja sen mukaan hakijan on suoritettava 15 opintopisteen täydentävät opinnot. Opettajakoulutuksen tavoitteena on antaa pedagogiset valmiudet sijoittua opetusalan tehtäviin sekä samalla edistää sijoittumista työmarkkinoille. Tämä puolestaan tukee maahanmuuttajataustaisten opettajien kotouttamista. Kotoutumislaki (L1386/2010) luo kehykset maahanmuuttajien kotouttamiseen. Kotoutunut maahanmuuttaja asettuu ja tulee osalliseksi yhteiskuntaan säilyttäen oman kielensä ja kulttuurinsa.

Suomessa on toteutettu ja on edelleen käynnissä useita hankkeita, joiden tavoitteena on kotouttaa maahanmuuttajia ja ehkäistä syrjintää. Tänä vuonna päättyvän Osallisena Suomessa -hankkeen tavoitteena on ollut kehittää maahanmuuttajien koulutusta, työllistymistä ja yhteiskunnallisia valmiuksia. Hankkeen tavoitteena on ollut muun muassa kehittää kotoutumiskoulutukselle joustava ja kustannustehokas malli, joka mahdollistaisi kaikkien aikuisten maahanmuuttajien koulutuksen. Hanketta toteutetaan työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Suomen kuntaliiton, Suomen Kulttuurirahaston ja Svenska kulturfondenin yhteistyöllä ja yhteisrahoituksella. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.) Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun maahanmuuttajakoulutus rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön Specima-rahoituksesta.

Specima-koulutuksessa opiskelijoilta edellytetään keskitason suomen kielen taitoa, ja heille järjestetään myös opettajaopintojen aikana suomen kielen opetusta. Koulutus toteutetaan työelämälähtöisenä monimuoto-opetuksena. Opettajan pedagogisiin opintoihin sisältyy opetusharjoittelua. Osa opettajaopiskelijoista toimii opettajana opintojen aikana oppilaitoksessa, jossa he voivat tehdä opetusharjoittelunsa. Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien osuus työttömistä on ollut varsin korkea, tai saatu työ ei ole vastannut taustakoulutusta (Huttunen 2007, 11), joten käytännön opetusharjoittelu voi helpottaa opetuskulttuuriin ja

työhön sijoittumista.

Koulutuspääomaa opettajille

Euroopan unionissa on hahmoteltu koko unionia koskevia opettajan yleisiä osaamisalueita. Niiden mukaan opettajilla tulee olla valmiudet toimia informaation, teknologian ja tiedon parissa, työskennellä ihmisten kanssa kuten esimerkiksi opiskelijoiden, kollegoiden ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä toimia paikallisella, alueellisella, kansallisella, eurooppalaisella ja globaalilla tasolla.

Kuvio 1. Opettajan osaamisalueet

Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa määritetyt osaamisalueet ovat toimintaympäristöjen kehittäminen, oppimisen ohjaaminen, yhteistyö ja vuorovaikutus ja jatkuva oppiminen, ks. kuvio 1. Ne ovat opetussuunnitelman perustana ja ovat Euroopan unionin tavoitteiden mukaisia. (Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu 2013.) Opettajankoulutuksen osaamisalueiden keskiössä ovat oppimisen ohjaaminen ja toimintaympäristöjen kehittäminen, jotka liittyvät kiinteästi toisiinsa. Niihin integroituvat puolestaan yhteistyö ja vuorovaikutus sekä jatkuva oppiminen.

Olen toiminut kymmenen vuotta kouluttajana alueellisessa opettajankoulutusryhmässä Itä-Suomessa. Viime vuosien aikana on maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita ollut alkavassa ryhmässä 1–2 vuosittain, mikä kuvastaa muutosta yhteiskunnassamme. Erilaiset kulttuurit kohtaavat koulutuksen arjessa. Haastattelin kahta maahanmuuttajataustaista opettajaopiskelijaa, joista toinen valmistui keväällä ja toinen jatkaa opintojaan. He kertoivat kokemuksistaan ja koulutuksen vaikutuksista opetustyöhönsä. Heidän mielestään opettajankoulutus toi itsevarmuutta työhön ja vahvisti ammatillista identiteettiä. Oma näkökulma laajeni opetettavan aineen sisällöllisestä osaamisesta pedagogiseen osaamiseen. Tulevaisuudessa sosiaalisen pääoman merkitys on tärkeää sekä työyhteisössä yhteistyötaitoina että verkostoina oppilaitosta ympäröivään yhteiskuntaan. Hankittu koulutus eli koulutuspääoma ei pelkästään takaa sijoittumista työelämään.

Erilaiset oppimiskulttuurit

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asuvista ulkomaan kansalaista eniten on virolaisia ja venäläisiä (Tilastokeskus 2013), ja suurin osa Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun Specima-koulutukseen hakeutuneista on ollut venäläisiä. Haastattelemi maahanmuuttajataustaiset opettajaopiskelijat kokivat oppimiskulttuurien eron suurena, sillä he olivat tottuneet opettajaohjoitukseen, jossa opettajalla on vahva auktoriteetti. Samansuuntaisia kokemuksia oli myös opinto-ohjaajien Specima-ryhmän kouluttajilla (ks. Mustonen & Rautaparta 2007, 75). Sen vuoksi suomalaisen opiskelukulttuuriin perehtyminen on orientaatiovaiheessa tarpeellista. Specima-koulutukseen onkin sisällytetty Orientaatio suomalaiseen oppimiskulttuuriin ja opettajan työhön opintojakso, jonka tavoitteena on perehdyttää opiskelijat muun muassa Suomen koulutusjärjestelmään.

Kulttuuriset taustat ovat väistämättä läsnä monikulttuurisissa opetustilanteissa. Viestintäosaaminen kulttuurin lukutaitoineen sisältää oman ja vieraan kulttuurin viestinnän ja tapojen ymmärtämisen (Korhonen 2013, 65–66). Kouluttajalta vaaditaan kulttuurisensitiivisyyttä ja tietämystä erilaisista oppimiskulttuureista sekä taitoa ottaa huomioon opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat.

Maahanmuuttajataustaiset alueryhmien opiskelijat ovat opiskelleet ilman erityistä suomen kielen opetusta. Tämä asettaa haasteita sekä opiskelijalle että kouluttajalle. Haastattelemi maahanmuuttajataustaiset opettajaopiskelijat kertoivat suurimman haasteen opintojen aikana liittyvän kirjoittamiseen. He kertoivat suomen kielellä kirjoittamisen vievän paljon aikaa. Toinen opettajaopiskelija oli asunut Suomessa jo 20 vuotta, mutta hän kertoi ajattelevansa edelleen omalla äidinkielellään. Hän koki ajatusten kirjoittamisen omalla äidinkielellään olevan huomattavasti helpompaa kuin suomen kielellä. Suullisen ilmaisun lisäksi suomen kielen opetuksessa olisi hyvä kehittää myös kirjallista viestintää, sillä itsenäinen opiskelu painottuu oppimistehtävien tekemiseen. Jatkossa tulisi panostaa esimerkiksi erillisellä täydennyskoulutuksella siihen, että opiskelijalla olisi mahdollisuus saada hallintaansa opetusalan sanastoa ja kehittää niin suullista kuin kirjallistakin viestintäänsä. Tällaisella koulutuksella olisi suuri merkitys opiskelijalle sekä opiskelussa että työelämään sijoittumisessa.

Työskentelytavat sosiaalista pääoma tukemassa

Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa opettajien pätevyitysmiskoulutukseen sisältyvät intensiivijaksot, oppimispiirit, verkko-opiskelu ja itsenäinen opiskelu. Opiskelu perustuu henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan, ja jokainen opiskelija voi organisoida opiskelunsa oman tilanteensa mukaisesti. Opiskelijat laativat henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman myös suomen kielen taidon kehittämistavoitteita varten.

Intensiivijaksolla eri alojen opettajaopiskelijat verkostoituvat eri tehtävissä toimivien kollegoiden kanssa, ja opetus perustuu pääosin yhteistoiminnallisiin työmuotoihin. Tämä kehittää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä suomen kielen osaamista. Oppimispiirit ovat pienryhmiä, joissa opiskelijat yhdessä tekevät oppimistehtäviä itsenäisen opiskelujakson aikana.

Haastattelemi maahanmuuttajataustaiset opettajaopiskelijat pitivät työskentelytapoja erilaisina verrattuna oman maan oppimiskulttuuriin. He olivat tottuneet askel askeleelta etenevään opetukseen, ja heidän oli vaikea hahmottaa oppimistehtävien laajoja kokonaisuuksia. Eri oppimiskulttuuriin tottuminen vaatii aikaa, mutta myös kouluttajalta kulttuurisensitiivisyyttä. Aikaisemmissa Specima-ryhmissä opetus on alkanut opettajaohjoituksesta ja pikku hiljaa on lisätty yhteistoiminnallisia työmuotoja. (Mustonen & Rautaparta 2007, 75–76.)

Suomen kielen opetus pyritään integroimaan muuhun lähiopetukseen joustavasti, jotta opiskelijat saavat riittävät suulliset ja kirjalliset tiedot ja taidot. Opiskelijoiden itsenäinen työskentely perustuu pitkälti

oppimistehtävien työstämiseen oppimispöyrissä, mikä mahdollistaa tiedon jakamisen ja yhteistyötaitojen kehittämisen.

Mahdollisuus työmarkkinoille

Pelkkä tutkinto ei pelkästään takaa sijoittumista työmarkkinoille. Tietyn pääoman arvo riippuu siitä, onko kenttää, jossa kyseistä kompetenssia voi käyttää (Bourdieu & Wacquant 1995, 126). Maahanmuuttajataustaiset opettajat ovat sijoittuneet melko hyvin opettajankoulutuksen jälkeen opetustyöhön Itä-Suomen alueryhmissä. Opettajankoulutuksen työelämälähtöisyys helpottaa opettajaopiskelijoiden sijoittumista opetustyöhön, sillä jotkut opiskelijat on vakinaistettu pedagogisten opintojen suorittamisen jälkeen ja jotkut ovat sijoittuneet opetustyöhön opetusharjoitteluoppilaitoksiinsa.

Kyhän (2011) tutkimuksen mukaan osa maahanmuuttajaopettajista työllistyy Suomessa opettajiksi. Tämän ohella korkeakoulutetut maahanmuuttajat tekevät kuitenkin myös muita töitä, jotka vastaavat hankittua korkeakoulututkintoa vain osittain, kuten opetuslalla koulunkäyntiavustajan tehtävät (Kyhä 2011, 149). Mielestäni on tärkeää jatkossa seurata systemaattisesti Specima-koulutuksesta valmistuneiden opettajien sijoittumista opetustyöhön. Se auttaisi myös koulutuksen kehittämässä.

Kirjoittaja toimii yliopettajana Jyväskylän ammattikorkeakoulun ammatillisessa opettajakorkeakoulussa.

Lähteet

Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. 1995. Refleksiivisen sosiologian tarkoitus. (Chicagon seminaari). Teoksessa P. Bourdieu & L. J. D. Wacquant (toim.) Refleksiiviseen sosiologiaan: tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta. Joensuu: Joensuu University Press, 126.

Huttunen, H-P. 2007. Specima-projektin tarina. Teoksessa H. Huttunen & T. Kupari (toim.) 2007. Specimasta opittua. Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat työelämään. ESR-projekti. Turun työvoimatoimisto. Kansainväliset palvelut. [Viitattu 19.8.2013] http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset, 11.

Jyväskylän ammatillinen opettajakorkeakoulu 2013. SPECIMA-koulutuksen käsikirja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 11.

Korhonen, V. 2013. Haasteena monikulttuuriset ohjaustilanteet – sosiokulttuurisen oppimisen ja kulttuurienvälisen viestinnän näkökulmia. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus, 65-66.

Kyhä, H. 2011. Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla. Tutkimus korkeakoulututkinnon suorittaneiden maahanmuuttajien työllistymisestä ja työurien alusta Suomessa. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto. [Viitattu 18.8.2013] <https://www.doria.fi/handle/10024/72519>, 149.

Laki kotoutumisen edistämisestä (L1386/2010). [Viitattu 18.8.2013] <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Mustonen, S. & Rautaparta, A. 2007. Ajatuksia Opinto-ohjaajaksi Suomeen SPECIMA-koulutuksesta. Teoksessa H-P. Huttunen & T. Kupari (toim.) 2007. Specimasta opittua. Korkeasti koulutetut

maahanmuuttajat työelämään. ESR-projekti. Turun työvoimatoimisto. Kansainväliset palvelut. [Viitattu 19.8.2013] http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset, 75?76.

Tilastokeskus. 2013. [Viitattu 19.8.2013]
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset

Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. Osallisena Suomessa -hanke. [Viitattu 16.8.2013]
http://www.tem.fi/tyo/maahanmuuttajien_kotouttaminen